

Голові разової спеціалізованої вченої ради
PHD 12699

Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
доктору географічних наук, доценту,
доценту кафедри географії та менеджменту
туризму

Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
Бучко Жанні Іванівні

ВІДГУК

Офіційного опонента, кандидата географічних наук, доцента,
завідувача кафедри географії України

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Уліганця Сергія Івановича

на дисертаційну роботу **Тіміш Родіки Яковлівни**

**«Геопросторові аспекти формування ринку сільськогосподарської
органічної продукції обласного регіону України»**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
106 – Географія з галузі знань 10 – Природничі науки

Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок з планами та напрямками науково-дослідних робіт наукових установ і організацій. Роль органічного сільського господарства як складової сталого розвитку аграрного сектору України зростає, що зумовлює необхідність просторового аналізу чинників формування регіональних ринків органічної продукції. В умовах трансформації аграрної економіки, посилення екологічних викликів і євроінтеграційних процесів особливого значення набуває виявлення геопросторових закономірностей виробництва, розподілу та споживання органічної продукції на рівні областей. Недостатній рівень розвитку інфраструктури органічного ринку, територіальні диспропорції у виробництві та попиті, а також нерівномірність сертифікаційних і логістичних можливостей актуалізують потребу в суспільно-географічному дослідженні регіональних особливостей його формування. Це дозволяє обґрунтувати ефективні напрями просторової організації органічного агровиробництва та підвищити конкурентоспроможність регіональних агросистем. Актуальність дисертаційного дослідження Тіміш Родіки Яковлівни зумовлена воєнними та соціально-економічними викликами, які спричинили порушення логістичних зв'язків, трансформацію структури попиту та часткову втрату виробничого потенціалу органічного сектору. Це визначає необхідність оптимізації просторової організації виробництва та функціонування ринку органічної продукції. Водночас органічний сектор виступає важливим чинником підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва, розвитку експортного потенціалу та інтеграції України у світові агропродовольчі ринки. За таких умов формування ефективного ринку органічної сільськогосподарської

продукції потребує комплексного географічного дослідження, зокрема наукового обґрунтування територіальної організації виробництва, розвитку агрологістичної інфраструктури та управління матеріальними, фінансовими й інформаційними потоками з урахуванням геопросторових особливостей. Отримані результати стануть важливою науково-теоретичною та практичною основою для розроблення та реалізації державних і регіональних програм розвитку органічного виробництва, а також стратегій відновлення аграрного сектору України. Обрана тема повністю відповідає проблематиці дисертаційних досліджень у галузі знань 10 – Природничі науки за спеціальністю 106 – Географія.

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної та освітньої діяльності кафедри географії України та регіоналістики географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича упродовж 2021–2025 років відповідно до планів науково-дослідних робіт кафедри. Наукове опрацювання проблематики здійснювалося в межах кафедральної науково-дослідної теми «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України» (2021–2025 рр.; № 0121U100332), що забезпечило методологічну та емпіричну основу дослідження.

Результати дослідження Тіміш Р. Я. були впроваджені в освітній процес географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича в межах навчальних дисциплін: «Сучасні концепції регіонального розвитку та раціонального природокористування», «Моделювання й прогнозування розвитку регіонів України і ГІС», «Господарський потенціал Карпато-Подільського регіону», «Стратегічне та просторове планування і управління в сучасних умовах» (№ 16/19-1062-26, від 12.03.2026). Отримані результати, висновки та запропоновані Тіміш Р. Я. перспективні напрями формування і розвитку ринку органічної сільськогосподарської продукції обласного рівня використовуються під час підготовки та актуалізації Стратегії розвитку Чернівецької області, зокрема в частині визначення стратегічних пріоритетів розвитку аграрного сектору та впровадження принципів органічного сільського господарства (№ 016057-1773 від 13.03.2026).

З метою забезпечення ґрунтовності й актуальності дослідження, а також підтвердження наукового статусу дисертаційної роботи, теоретичні напрацювання та практичні результати були апробовані авторкою на наукових конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів, а також у наукових публікаціях. Публікації відображають основні положення дисертації, які виносяться на захист.

Ступень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз дисертації та публікацій Тіміш Р. Я. дозволяє засвідчити, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження є достовірними, достатньо науково обґрунтованими. Це підтверджує глибоким аналізом використаних джерел (241 найменувань, з яких 45 іноземними мовами) та обґрунтованим вибором інформаційної бази дослідження в умовах обмеженості офіційних статистичних даних. Аналіз наукових праць забезпечує цілісне розуміння ринку органічної сільськогосподарської продукції як просторово організованої соціально-

економічної системи, що формується під впливом природних, економічних, соціальних та інституційних чинників. Це дає змогу розкрити геопросторові особливості розвитку регіональних ринків органічної продукції в Україні. Отримані результати базуються на поєднанні системного та геопросторового підходів із використанням кількісних і якісних методів дослідження та сучасного інструментарію просторового аналізу, що забезпечує комплексність вивчення процесів формування і функціонування ринку органічної продукції на рівні обласного регіону. Розроблений алгоритм суспільно-географічного дослідження ґрунтується на системно-структурному, хорологічному, економічному, соціальному та синергетичному підходах і забезпечує комплексне уявлення про просторову організацію ринку та взаємодію його основних компонентів. У роботі використано методи наукової абстракції, аналізу і синтезу, порівняння, групування, узагальнення, картографічного моделювання, просторового аналізу, а також елементи математико-статистичного та соціологічного опрацювання даних, що забезпечує наукову обґрунтованість отриманих результатів.

Наукова новизна результатів дослідження. Новизна та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у дисертації Тіміш Р. Я., не викликають сумнівів, що зумовлено комплексним і методологічно обґрунтованим застосуванням інструментарію соціально-економічної географії. Дисертаційне дослідження спрямоване на розв'язання важливого науково-прикладного завдання — обґрунтування перспектив розвитку ринку органічної сільськогосподарської продукції на регіональному рівні. У роботі було вперше запропоновано алгоритм суспільно-географічного дослідження ринку органічної сільськогосподарської продукції на рівні обласного регіону; виявлено особливості функціонування та використання інтегрального суспільно-географічного потенціалу території сільськогосподарського виробництва; розроблено авторські моделі сценарного прогнозування та регіонального планування розвитку ринку органічної продукції; а також обґрунтовано напрями розвитку органічного сільського господарства й удосконалення геопросторової організації аграрних утворень у Чернівецькій області. Удосконалено теоретико-методологічні засади суспільно-географічного дослідження органічного сільськогосподарського виробництва, а також концептуальну структуру функціонування органічного ринку на рівні обласного регіону. Подальшого розвитку набули теоретико-методологічні підходи до дослідження формування регіональних аграрних ринків, методичні засади моделювання попиту на органічну продукцію, обґрунтування агрологістичних рішень розвитку органічного виробництва, а також напрями вдосконалення геопросторової організації аграрних утворень на основі вертикальної та горизонтальної логістичної кластеризації.

Стиль викладання дисертації, відповідність її тексту встановленим вимогам. Дисертаційна робота характеризується належним рівнем наукової та методичної організації, її структура, змістове наповнення, обсяг і оформлення загалом відповідають установленим вимогам до робіт на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 106 – Географія. Матеріали дослідження викладено у зрозумілій і доступній для фахового сприйняття формі з дотриманням логічної послідовності та внутрішньої узгодженості розділів, текст відзначається чіткістю формулювань, аргументованістю основних положень і

витриманістю наукового стилю. Мова викладу є грамотною, термінологічно виваженою та стилістично коректною, а оформлення дисертаційної роботи здійснено відповідно до чинних вимог Міністерства освіти і науки України. У роботі дотримано принципів академічної доброчесності, усі запозичені ідеї, положення та результати інших науковців належним чином оформлено з відповідними посиланнями, ознак плагіату, самоплагіату чи інших порушень академічної етики не виявлено. Дисертація має самостійний характер і відображає власні наукові напрацювання авторки, сформульовані теоретичні положення та висновки є результатом особистих досліджень дисертантки, що дало змогу досягти поставленої мети та розв'язати визначені у роботі наукові завдання.

Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання. Дисертаційне дослідження характеризується вагомою теоретичною та практичною значущістю, що визначає його наукову цінність для розвитку суспільно-географічних досліджень аграрної сфери та удосконалення підходів до регіонального управління. Теоретична значущість одержаних результатів полягає в обґрунтуванні алгоритму суспільно-географічного дослідження ринку органічної сільськогосподарської продукції обласного рівня, розвитку підходів до моделювання споживчого попиту та уточненні особливостей використання інтегрального потенціалу території для функціонування органічного виробництва, що поглиблює теоретико-методологічні засади дослідження аграрних ринків. Практичне значення полягає у розробленні науково обґрунтованих рекомендацій щодо формування і розвитку регіонального ринку органічної продукції та вдосконалення геопросторової організації органічного господарства із застосуванням економетричного моделювання, що сприяє підвищенню ефективності функціонування аграрних утворень. Результати дослідження впроваджено в освітній процес географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та використано при розробленні й актуалізації стратегії розвитку Чернівецької області, зокрема в частині визначення пріоритетів розвитку аграрного сектору та впровадження принципів органічного сільського господарства.

Аналіз змісту дисертації. Структура і зміст дисертаційної роботи Тіміш Р.Я. відповідають меті і встановленим завданням, зміст роботи повною мірою презентує отримані авторкою результати. Відповідно до мети дослідження обґрунтовано визначила мету, предмет, об'єкт і завдання дослідження.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи суспільно-географічного дослідження ринку органічної сільськогосподарської продукції» узагальнено підходи до трактування ринку сільськогосподарської продукції та розкрито суспільно-географічні засади його вивчення. Висвітлено нормативно-правові аспекти органічного виробництва. Обґрунтовано алгоритм дослідження ринку органічної продукції обласного рівня на основі системно-структурного, хорологічного, економічного, соціального, синергетичного та біхевіористичного підходів. Застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема аналізу, синтезу, порівняння, картографування, моделювання та соціологічного спостереження. Проведено оцінювання місткості ринку і попиту з використанням економетричного моделювання.

У другому розділі «Передумови формування та чинники розвитку ринку органічної продукції в Чернівецькій області» проаналізовано інтегральний потенціал регіону з урахуванням природних, соціально-економічних і екологічних чинників. Визначено перспективність розвитку органічного землеробства у передгірських і гірських районах. Окреслено ключові проблеми: деградація ґрунтів, демографічні виклики, обмежена державна підтримка та вплив воєнних дій. Водночас підкреслено значний експортний потенціал продукції та можливості розвитку зеленого туризму.

Третій розділ «Органічне сільське господарство» присвячено аналізу напрямів органічного виробництва та тенденцій його розвитку в Україні і країнах Європи. Встановлено зростання кількості операторів за одночасного скорочення площ і територіальних зрушень. За результатами опитування визначено типові характеристики органічних господарств та їх проблеми функціонування в умовах війни. Використання методики Уївера дало змогу встановити спеціалізацію європейських країн. Запропоновано вдосконалення територіальної структури через формування інтеграційних кластерів.

У четвертому розділі «Перспективи розвитку ринку органічної продукції (на прикладі Чернівецької області)» здійснено оцінювання споживчого попиту з урахуванням демографічних і соціально-економічних характеристик населення. Виявлено, що найбільший попит характерний для товарів повсякденного споживання. Розроблено методику регіоналізації попиту та побудовано економетричні моделі, які підтвердили визначальний вплив доходів населення та зворотний вплив цін.

Висновки узагальнюють отримані результати відповідно до поставлених завдань і окреслюють напрями подальших досліджень. Додатки стосуються переважно інформаційного, статистичного, ілюстративного матеріалу, що забезпечують комплексне уявлення про хід та результати дисертаційного дослідження.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в опублікованих працях. Основні положення і результати дисертаційного дослідження опубліковано 16,5 наукових праць, у тому числі: 1 стаття у виданні, включеному до переліку наукових фахових видань України та проіндексована у наукометричній базі даних Web of Science Core Collection, 6 статей у наукових фахових виданнях України категорії «Б» (з яких 4 одноосібні), 9 тез доповідей у збірниках матеріалів науково практичних конференцій та 1 наукова праця, яка додатково відображає наукові результати дисертації. Опубліковані праці здобувачки відображають усі основні положення дисертації, які винесено на захист. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї та розробки, які належать здобувачці особисто. Кількість, обсяг і зміст друкованих праць відповідають вимогам п.8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 міністерства освіти і науки України і надають авторові право публічного захисту дисертації. Дисертація є самостійною науковою працею, присвяченою геопросторовим аспектам формування органічного сільськогосподарського ринку обласного рівня. У

роботі систематизовано чинники розвитку органічного виробництва та запропоновано алгоритм його суспільно-географічного дослідження. Розроблено моделі прогнозування і планування та обґрунтовано напрями розвитку органічного сільського господарства в Чернівецькій області.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження, зауваження та пропозиції. Відзначаючи науковий рівень дисертаційного дослідження, обґрунтовані результати та практичні рекомендації, слід звернути на окремі дискусійні положення, що містяться в роботі:

1. Потребує додаткового уточнення підхід авторки до трактування інтегрального потенціалу території, зокрема щодо визначення його змісту, складу груп показників, які його формують (економічних, соціальних, природно-ресурсних тощо), а також методики їх нормування, зважування та обґрунтування вибору способу агрегування.

2. Дискусійним залишається питання щодо специфіки трактування органічного сільськогосподарського ринку як об'єкта суспільно-географічного дослідження. Авторкою недостатньо чітко окреслено, у чому полягають його ключові відмінності від традиційних аграрних ринків, зокрема з позицій просторової організації, механізмів формування попиту та інституційного регулювання. У зв'язку з цим потребує додаткового уточнення наукове обґрунтування специфічних рис органічного сегмента ринку в межах суспільно-географічного аналізу, що значно підсилило б теоретико-методологічну цілісність та аналітичну глибину дослідження.

3. На с. 127 зазначено, що було розіслано 258 анкет операторам органічного виробництва, з яких отримано 168 відповідей, тобто 65 %. У зв'язку з цим виникає питання про репрезентативність вибірки, регіональну збалансованість відповідей і можливий вплив ефекту не відповіді на узагальнення результатів.

4. Картосхема на с. 99 показує, що в межах Чернівецької області придатних агрозон для вирощування екологічно чистої продукції не виявлено, натомість далі в роботі обґрунтовуються перспективи розвитку органічного ринку цієї області. Це потребує додаткового узгодження: чи йдеться про розвиток у межах обмежено придатних зон, чи про зміну стану територій після рекультивацийних заходів. Також бажано чіткіше подати методику побудови карти: рік вихідних даних, критерії віднесення земель до відповідних агрозон, а також співвідношення між поняттями екологічно чиста продукція та органічна продукція, які не є повністю тотожними.

5. На с. 115 використано карту-анаморфозу країн Європи. Вона є візуально виразною, однак її аналітична доцільність у структурі дисертації потребує додаткового обґрунтування. Крім того, на анаморфозі дискусійним виглядає застосування звичайної лінійної шкали, оскільки трансформована карта не зберігає класичних масштабних співвідношень.

Проте висловлені дискусійні положення та рекомендації не зменшують значущості проведеного дослідження, їх слід розглядати як побажання до подальших досліджень здобувачки.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертаційне дослідження Тіміш Родіки Яковлівни на тему «Геопросторові аспекти формування ринку сільськогосподарської органічної продукції обласного регіону України» є

самостійною і завершеною науковою працею, в якому поставлена мета вирішується на теоретико-методологічних засадах суспільно-географічних досліджень аграрної сфери, містить наукову новизну та обґрунтовані достовірні результати, які в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання.

Дисертаційна робота Тіміш Родіки Яковлівни відповідає спеціальності 106 – Географія галузі знань 10 – Природничі науки та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 зі змінами, внесеними згідно Постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341, а також «Вимогами до оформлення дисертації» зі змінами Затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року №40, її авторка заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальності 106 – Географія з галузі знань 10 – Природничі науки.

Офіційний опонент:

кандидат географічних наук, доцент
завідувач кафедри географії України
географічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Сергій УЛІГАНЕЦЬ

Підпис
Вчений секретар
КАРАУЛ

А.З.О

